

DEMOKRASİNİN FİNANSMANI: SİYASİ PARTİLERİN GELİR KAYNAKLARI

M.Okan TAŞAR*

GİRİŞ

Günümüzün belki de en çok bilinen ancak tanımlanmasında en fazla zorluk çekilen kavramlardan birisi olan demokrasi, yine de insan aklının geliştirebildiği en iyi rejim olarak ifade edilmektedir. Dikkat edilirse bugün, demokrasinin varlığı değil ama nitelikleri tartışılmaktadır. Söz konusu tartışmalar hangi boyutlarda olursa olsun sonuç her zaman demokrasinin gerekliliği ve geliştirilmesi noktasında ortaya konmaktadır.

Çoğunlukla varlığı sorgulanmayan sadece amaçları, araçları ve de en önemlisi aktörleriyle ön plana çıkan demokrasi kavramı, toplumların, ekonomik, sosyal, toplumsal, gelişme sürecini belirlerken, kesintiye uğraması durumunda yozlaşma ya da yolsuzlukların kaynağını oluşturabilmektedir. Kısacası bir toplumu “vezir de eden rezil de eden“ demokrasinin kendisi olmasa da amaçları, araçları, aktörleri, özetle, uygulanması sürecidir.

Vazgeçilmez demokrasinin vazgeçilmez unsuru ise siyasi partilerdir. Demokrasinin en önemli aktörü durumunda olan siyasi partiler, sahip olacakları iktidar ve bu gücün kullanımıyla ülkelerin geleceğini şekillendirmektedirler. Bu güç, demokrasinin bütün yükünü siyasi partilerin tutum ve davranışlarına bağlamaktadır. Demokrasinin iyi veya kötü olması, siyasi partilerin iyi veya kötü yönetilmeleriyle açıklanabilir.

Bu noktada siyasi partilerin faaliyetlerini finanse ettikleri kaynaklar en az demokrasinin nitelikleri kadar önemli bir tartışma konusu kabul edilmelidir.

---

* Yrd. Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ekonomi-Maliye Bölümü

A. SİYASİ PARTİLER VE FİNANSMAN

1. Siyasi Parti Kavramı

”Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olarak çalışırlar” Siyasi Partiler Kanununun başlangıç hükümlerinden birisi olan 4. madde bile demokrasilerde siyasi partilerin hayati önemine yapılan bir vurgudan ibarettir. Aynı kanunun 3. maddesi ise ülkemizde siyasi parti kavramının açık bir tanımını bizlere sunmaktadır. ”Siyasi partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır“ Bu detaylı tanımlamanın bizim açımızdan önemli satır başlarından birisi, “ülke çapında teşkilatlanma“ konusudur zira bu teşkilatlanma bir maliyet unsuru olarak nitelendirilebilir.

Genel anlamda siyasi parti dört ölçütte tanımlanmaktadır¹.

Sürekli ve istikrarlı bir örgüt

İyice yerleşmiş ve kalıcı bir yerel örgütsel ağ

İktidarı etkileme ve ele geçirme amacı

Halk desteği edinme kaygısı

Gerek Kanun’da, gerekse genel tanımlama da en önemli unsurların başında; güçlü bir örgütsel yapı ve iktidar mücadelesinde etkin bir propaganda faaliyeti gelmektedir. Dikkat edilirse bu unsurların her ikisi de önemli bir mali yükü ve geniş kaynakların harcanmasını gerektirmektedir. Özellikle propaganda faaliyetlerinin teknolojinin geliştiği günümüzde çok yüksek harcamaları beraberinde getireceği ortadadır. Finansman kaynaklarının irdelenmesinden önce, bu maliyetlerin genel olarak tanımlanması, siyasi partilerin finansman gereklilikleri açısından önem taşımaktadır.

2. Siyasi Partilerin Harcamaları

Demokratik hayatın vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerin, hayati öneme sahip faaliyetlerinin de kuşkusuz bir maliyeti olacaktır. Başlangıçta unutulmaması gereken bu maliyetlerin aslında demokrasinin ve ülkenin geleceğine yapılan bir yatırım olduğudur.

---

¹ Mehmet FİDAN, Siyasette Güvenilirlik İmajı, S.Ü. İletişim Fak. Yayınları, No. 04, 2000, s. 24.

Siyasi parti faaliyetlerin yol açtığı maliyetleri daha somut bir şekilde ortaya koyabilmek için, bugünün iktidar partisi konumunda bulunması nedeniyle Adalet ve Kalkınma Partisi'nin içerisinde bulunduğumuz dönemde harcama kalemlerini bir tabloyla örneklendirmek yerinde ve yeterli olacaktır.

TABLO 1**ADALET VE KALKINMA PARTİSİ GENEL MERKEZİ**

01.01.2003 VE 31.03.2003 DÖNEMİ GİDER CETVELİ TL.

GİDERLER		%
PERSONEL GİDERLERİ	227.083.198.514	3,6
KIRA GİDERLERİ	407.047.303.000	6,5
HABERLEŞME GİDERLERİ	84.856.441.411	1,4
KIRTASIYE GİDERLERİ	90.015.115.602	1,4
ISITMA- AYDINLATMA GİDERLERİ	122.145.277.000	2,0
TEMSİL VE AĞIRLAMA GİDERLERİ	17.520.563.500	0,3
TEŞKİLAT YARDIM	3.842.072.348.503	61,7
SEYAHAT GİDERLERİ	151.359.776.140	2,4
TAŞIMA GİDERLERİ	46.054.003.206	0,7
BASIN YAYIN GİDERLERİ	207.870.501.500	3,3
VERGİ-NOTER SIGORTA GİDERLERİ	178.410.572.396	2,9
MALZEME GİDERLERİ	189.406.195.500	3,0
SEÇİM GİDERLERİ	18.065.990.678	0,3
SAİR GİDERLER	645.530.917.487	10,4
TOPLAM GİDERLER	6.227.428.304.073	100

KAYNAK: WWW.AKPARTI.ORG.TR.03.09.2003

Tablonun en dikkat çekici oranı % 61.7'yle teşkilatlanma giderlerinin toplam giderler içerisindeki payıdır. Anayasa ve Siyasi Partiler Kanununda ön görülen "ülke çapında örgütlenme" gereği, siyasi partilerin yüksek miktarlarda harcama yapma zorunluluğu ile karşı karşıya bırakılmaktadır.

Tablo I'in diğer özelliği ise, her ne kadar düşük oranlarla tanımlansa da, harcama kalemlerinin çokluğu ve çeşitliliğidir. Sadece 3 aylık genel merkez verilerini içeren bu basit harcama tablosunda bile 20'ye yakın harcama kaleminin bulunuyor olması, finansman açısından bakıldığında sürekli ve düzenli kaynakları gerekli kılmaktadır.

3. Siyasi Partilerin Finansman Kaynakları

Demokrasiyle yönetilen bütün toplumların en temel politik yapı taşı olan siyasi partiler, finansman kaynakları açısından bakıldığında harcama kalemlerindeki çeşitlilikten fazlasıyla uzak kalmaktadır. Bu ifade rahatlıkla bir tabloyla doğrulanabilir. Yine, günümüzün iktidar partisi Adalet ve Kalkınma Partisinin bu kez gelir rakamları Tablo II'de ortaya konmaktadır.

TABLO II

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ GENEL MERKEZİ

01.01.2003 VE 31.03.2003 DÖNEMİ GELİR CETVELİ

GELİRLER		%
Satış Gelirleri	101.819.763.000	0,4
Parti Mal Varlığı Gelirleri	1.569.515.404.538	6,5
Devlet Yardımı	22.539.820.400.000	93,0
Sair Gelirler	22.857.246.889	0,1
TOPLAM	24.234.012.814.427	100

Kaynak: www.akparti.org.tr.03.09.2003

Tablo II'de ifade edilen gelir kaynakları içerisinde henüz gerçekleşme rakamları olmadığı için; üye giriş aidatı, üye yıllık aidatı, milletvekili aidatları, aday adaylığı özel aidatları, faaliyet gelirleri, yayın gelirleri, bağış ve yardımlar yer almamaktadır. Ancak bu yapısıyla bile Tablo II bir siyasi partinin gelir kaynaklarını açıklama gücüne sahip olabilmektedir.

Her şeyden önce siyasi partilerin finansman kaynakları Tablo II'ye bakılarak rahatlıkla ikiye ayrıştırılabilir: Devlet yardımları ve diğerleri. Siyasi partilerin

finansman kaynakları içerisinde en yüksek pay örneğinin; % 93 ile devlet yardımlarına aittir. Dolayısıyla diğer gelir kalemleri % 7'lik bir pay'la önemli olmaktan uzaktır. Türkiye'ye özgü bu durum diğer demokrasiler açısından farklı bir gelişim gösterebilmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, UNDP 2002 Dünya İnsani Kalkınma Raporunda ilk kez oluşturulan Demokrasi ve Yönetim Endeksine göre² "yüksek düzeyde"³ tanımlanan ABD'de seçim başarısı elde etmenin en önemli unsuru olarak, toplanacak kampanya bağışları görülmektedir. 2002 yılında Cumhuriyetçi Parti ve Bush "en çok bağış toplayan aday" ünvanını yaklaşık 125 milyon \$ bağış rakamıyla elinde bulundurmaktadır³.

G.W. Bush'un kampanya organizasyonu içerisinde, 100 bin \$ bağış toplayan kişi "pioneer", bu rakamın üzerinde bağış toplayanlar ise "ranger" ünvanlarına sahip olmaktadır. Dolayısıyla hukuki normlar dikkate alındığında siyasi partilerin finansman kaynakları ülkelere göre farklılıklar gösterebilmektedir. Ancak bu farklılıklar gelir kaynaklarının çeşitliliklerinden değil sadece nisbi önemlerinden ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de siyasi partilerin finansman kaynakları; bağış ve aidatlar ile devlet yardımlarından oluşmaktadır.

3.1 Aidat, Bağış ve Diğer Gelirler

Siyasi partilerin finansman kaynaklarına yönelik olarak 22 Nisan 1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda (S.P.K.) farklı gelir kaynakları öngörülmüştür. (md. 61) Bunlar sırasıyla:

Giriş ve üyelik aidatı: Alt ve üst sınırları parti tüzüğünde gösterilmek üzere her üye aylık veya yıllık olarak aidat ödemeyi kabul etmek durumundadır. Açık olarak aidatlarla ilgili sınırlama parti tüzüklerine bırakılmıştır.

Milletvekili aidatı

Milletvekilliği aday adaylığı aidatı

Parti bayrağı, flaması, rozeti vb. rumuzların satışından sağlanacak gelirler

Parti yayınlarının satış gelirleri

Üye kimlik kartları vb karşılığında alınacak paralar

Parti tarafından düzenlenen balo, eğlence vb faaliyet gelirleri

² Milliyet Ekonomi, 25 Temmuz 2003.

* Aynı endekse göre Türkiye "orta düzeyde gelişmiş ülkeler" bölümünde ve 85. sırada yer almaktadır.

³ Sabah, Dış Haber, 15 Eylül 2003.

Parti malvarlığından elde edilen gelirler: Bu niteliğe sahip gelirler, diğer gelir kaynaklarından farklı olarak vergi, harç ve resim muafiyetine sahip değildir. Ayrıca amaç ve faaliyetleri için gerekli olanların dışında taşınmaz mal edinmeleri ve bunlar üzerinden gelir sağlamaları söz konusu olmamaktadır (md. 68). Diğer taraftan siyasi partiler ticari faaliyette bulunamayacakları gibi kredi veya borç almaları da mümkün değildir (md. 67). Bu noktada; aynı maddede, “ancak, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 66. maddenin 1 ve 3.üncü fıkralarında gösterilenler dışında kalan gerçek ve tüzel kişilerden kredili veya ipotek karşılığı mal satın alabilirler” hükmü ifade edilmektedir.

Bağışlar: SPK’nda 66. maddesinde sayılan kurum ve kuruluşların dışında kalan gerçek ve tüzel kişilerin her birinin bir siyasi partiye, aynı yıl içerisinde aynı veya nakdi olarak iki milyar TL. yardım yapabileceği açık ve kesin olarak hükme bağlanmaktadır⁴. Bu noktada ki önemli hukuki sınırlamalardan birisi ise; siyasi partilerin, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, Türk uyruğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden aynı veya nakdi yardım veya bağış alamamalarıdır (md. 66.).

Siyasi partilerin gelir kaynaklarına ilişkin hukuki düzenlemelere yönelik belirtilmesi gereken son nokta ise mali denetim açısından anlam taşımaktadır. SPK’nun 69. maddesi uyarınca söz konusu gelirlerin makbuz karşılığında sağlanabileceği ve gelir sağlanan kimsenin kimlik bilgilerinin makbuz koçanında belirtilmesi zorunluluğu getirilmektedir.

3.2 Devlet Yardımı

Siyasi partilerin finansman kaynakları arasında, oranı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, devlet yardımları önemli bir yere sahiptir. Seçim kampanyaları sırasında siyasi partilere sağlanan imkanlar ve yanı sıra, hazineden belli bir miktarda yapılan parasal yardımlar, siyasi partilerin, demokrasinin işleyişine yönelik katkılarını ortaya çıkarma amacını taşımaktadır. Ancak bu amacın siyasi partileri, devletin bir kurumu haline dönüştürme noktasında incelenmesi gereklidir.

Siyasi partilere devlet yardımı, ülkemizde, üzerinde en sık yasal düzenleme ve değişikliklerin yapıldığı alanlardan birisi olarak dikkat çekmektedir⁵. Bu konudaki ilk yasal düzenleme 1965 tarih ve 648 sayılı S.P.K.’nun 14. maddesinde düzenlenmiş ve kullanım alanı olarak “parti ihtiyaçları ve parti çalışmaları” gösterilmiştir. Farklı dönemlerde Anayasa Mahkemesinin iptal kararları sonrasında 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Anayasa değişikliği ile 68. md.’ye eklenen fıkra; Siyasi partilere devlet tarafından yeterli düzeyde ve hakça bir mali yardımı Anayasal ilke olarak benimsemektedir. Ayrıca S.P.K.’nunda da milletvekili

---

4 Doç.Dr. Mustafa KOÇAK, Siyasi Partiler ve Türkiye’de Parti Yasakları, Ankara: Turhan Kitabevi, 2002, s. 123.

5 KOÇAK, a.g.e., s. 125.

genel seçimlerinde toplam geçerli oyların %7'sinden fazlasını alan siyasi partilere devlet yardımı yapılacağı (Ek md.1) ve bunun için her yıl Maliye Bakanlığı Bütçesine yeterli ödenek konulacağı hüküm altına alınmaktadır.

Bu noktada üzerinde titizlikle durulması gereken, siyasi partilere devlet yardımına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararları olmalıdır. Her ne kadar anayasal ilke olarak siyasi partilere devlet yardımı yapılmasında tartışma olmasa da, bu yardımın nitelikleri açısından fazlasıyla tartışma yarattığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin 19.2.1969 tarih 1964/14 sayılı kararında Anayasa Mahkemesi, ilke olarak siyasi partilere devletçe yardım yapılmasını anayasaya aykırı bulmamakta ancak siyasal partilerin bir bölümünün yardım kapsamının dışında bırakılmasını adalet ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmayacağını ifade etmektedir⁶.

Benzer şekilde bir iptal kararının gerekçesini de Anayasa Mahkemesi⁷; partilerin devlet örgütü içerisinde yer almadıklarını, devletten gelebilecek etkilerden uzak tutulmaları gerektiğini, kamuoyunun devletin etkisi dışında oluşmasını, bu ve benzer nedenlerle siyasi partilere devlet yardımının ilke olarak anayasaya aykırı bulunduğu karar vermiştir. Ancak 1988/1 sayılı ve 5.7.1988 tarihli bir başka kararında ise Anayasa Mahkemesi, TBMM'de grubu bulunan siyasi partilere hazine yardımını Anayasa'ya uygun bulmaktadır. 3470 sayılı yasaya karşı açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi; devlet yardımının siyasi partileri sermaye çevrelerinin çıkar amaçlı baskılarında uzak tutmaya yönelik yapıldığını ve ilke olarak Anayasaya aykırı olmadığına hükmetmiştir.

Görüldüğü gibi siyasi partilere devlet yardımı noktasında üst mahkeme kararlarında bile bir ortak görüşün oluşturulması kolay gözükmemektedir. Siyasi partilere sunulan devlet yardımı, bu partileri bir devlet kurumu haline dönüştürmekte ancak aksi durum ise, siyasi partileri, çıkar ve baskı gruplarının etki alanına sokarak, siyasi yozlaşma olarak nitelendirilebilecek bir sürecin oluşumunu hızlandırmaktadır.

B. SİYASİ PARTİLERİN FİNANSMANINDA SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Hukuki Düzenlemeler - Devlet Yardımı İlişkisi

Türkiye'de üst mahkeme kararlarında ortaya çıkan mevcut çelişki, siyasi partilerin finansmanında devlet yardımlarının ağırlığının ne olacağı sorusunun bilimsel anlamda tartışılmasından başka bir şey değildir. Bu yönde yapılan çalışmalar, mevcut sorunun, sadece Türkiye açısından değil, bütün demokrasilerde var olduğunu göstermektedir.

⁶ AMK., T. 19.2.1969, E: 1968/26, K: 1969/14, AMKD., S. 7, ss. 249-250.

⁷ AMK., T. 2.2.1971, E: 1970/12, K: 1971/13, AMKD., S. 9, ss. 284-290.

Dünyada, siyasi partilerin finansman kaynakları genel olarak iki başlık altında: hukuki mevzuat ve finansal sübvansiyonlar olarak tanımlanmaktadır⁸. Hukuki mevzuat veya düzenlemeler içerisinde; yabancı bağışların sınırlanması, aday kampanya sınırlamaları, politik reklam yasaklamaları ve ifşa edilme (açıklama) gibi uygulamalar dikkat çekmektedir. Kanuni ödenekler, doğrudan kamu sübvansiyonları, vergi teşvikleri ve dolaylı sübvansiyonlar, yayımlar, aynı yardımlar ise devlet yardımlarının farklı türleri olarak sıralanmaktadır.

Tüm bu uygulamaların ağırlıkları, benzer demokratik sistemler içerisinde olmakla birlikte, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından farklılık arz etmektedir. Tablo 3’de hukuki düzenlemelerin bulunma oranları, Tablo 4’de ise kamu sübvansiyonları içerisinde farklı uygulamaların bulunma oranları ortaya konmaktadır.

TABLO 3. Hukuki Düzenlemeler

<i>Gelişmiş Ülkeler</i>	<i>(%)</i>	<i>Gelişmekte Olan Ülkeler</i>	<i>(%)</i>
<i>İfşa</i>	67		90
<i>Yabancı bağış yasakları</i>	35		63
<i>Aday kampanya limitleri</i>	43		32,5
<i>Politik reklam yasakları</i>	22		37

Kaynak: DFID, Governance Department 2001, s. 3.

Tablo 3’de dikkat çeken noktalardan birisi, gelişmekte olan ülkelerde ve hukuki düzenlemelerde yabancı bağışlarla ilgili yasaklamaların ağırlıklı olarak kullanılması, gelişmiş ülkelerde ise seçim kampanyası sınırlamalarına daha fazla önem verilmesidir.

TABLO 4. Devlet yardımları

<i>Gelişmiş Ülkeler</i>	<i>(%)</i>	<i>Gelişmekte Olan Ülkeler</i>	<i>(%)</i>
<i>Kanuni ödenekler</i>	71		66
<i>Direkt kamu sübvansiyonları</i>	24		86
<i>Vergi teşvikleri ve dolaylı süb.</i>	10		69
<i>Yayımlar</i>	69		91
<i>Aynı yardımlar</i>	25		67

Kaynak: DFID, Governance Department 2001, s. 3.

⁸ Department for International Development (DFID), Governance Department 2001, London, s. 2.

Genel olarak Tablo 4’de görülen; gelişmekte olan ülkelerde kamu sübvansiyonları veya devlet yardımlarının fazlasıyla yaygın kullanılmasıdır. Doğrudan ve dolaylı kamu sübvansiyonları, gelişmiş ülkelere oranla oldukça yüksektir. Sadece kanuni ödenekler’in gelişmiş ülkelerde daha yoğun kullanıldığı dikkate alınır, devlet yardımlarının hukuki normlarının ve düzenlemelerinin daha önemli olduğu görülebilmektedir.

Bu ölçümler kesin bir delil olarak görülemese de; aynı türden demokrasilerde, nisbi seçim sistemlerini benimseyenlerin – çok güçlü olmamakla birlikte-devlet yardımlarını tercih ettikleri iddia edilebilmektedir⁹.

Bu noktada Türkiye’de siyasi partilerin finansman kaynakları içerisinde, devlet yardımının %93 düzeylerinde olduğu (bkz. Tablo 2) dikkate alınır, gelişmekte olan ülkeler açısından ortaya konulan ifade doğrulanmış olacaktır. Diğer taraftan, somut rakamlar olarak; 2004 yılı bütçesinde siyasi partilere yapılacak hazine yardımının 125 trilyon T.L.’ye ulaşacağı öngörülmektedir¹⁰. 3 Kasım seçimlerinde 10 milyonun üzerinde oy alan AKP yerel seçimlerle ilgili yasal mevzuat nedeniyle (2 katı) 52 trilyon lira, 6 milyonun üzerinde oy alan CHP ise 30 trilyon lira, meclise giremeyen ancak %7’lik yardım barajını aşan MHP 12 trilyon, GP 11 trilyon ve ayrıca DYP ise 3 trilyon lira civarında hazine yardımından faydalanacaklardır.

Bütçe büyüklükleri söz konusu devlet yardımı mali boyutu itibarıyla olduğu kadar, siyasi yapı üzerindeki devlet etkisi açısından da önem taşımaktadır.

2. Demokrasinin Yozlaşmasına Etkileri

Siyasi partilerin finansmanı, seçim sürecinde yaşananları çarpıtılabilmekte ve yozlaşmaya yol açan faktörlerden birisi haline gelebilmektedir. Bu yozlaşma ise, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler dahil olmak üzere bir çok ülkede önemli bir sorun haline dönüşebilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan; yanlış finansman için baskılar, oy satın almak gibi pahalı ve anti demokratik parti etkinlikleri, iş ve ticaret birlikleri gibi gelişmeler, siyasi partilerin finansmanında meşru kaynakların eksikliğiyle bağlantılı olabilmektedir.

Siyasi parti finansmanında yozlaşmalar, hem çok parti hem de tek parti sistemlerinde meydana gelebilir¹¹. Her iki sistemde de seçmenler, oylarının satın alınacağı beklentisi içerisinde girebilmektedirler. Ayrıca siyasi partiler üzerinde paranın artırılması yönündeki baskılar, finansal destek için ilgili grup ve bireylerin değiş-tokuş gücünü arttırmaktadır. Bu noktada güçlü partiler belki de devlet

⁹ DFID, a.g.m., s. 3.

¹⁰ Sabah, 24 Ekim 2003, s. 19.

¹¹ DFID, a.g.m., s. 1.

kaynaklarını kullanmayı suistimal ederek, muhalif partileri zor durumda bırakabileceklerdir.

Oldukça geniş bir yelpazede incelenebilecek olan siyasi yozlaşmanın önemli noktalarından birisi, siyasi partilerin finansmanı kaynaklarıdır. Siyasi parti finansmanında bozukluk ve yozlaşmaların önlenmesi, demokrasinin derinleşmesi ve yolsuzlukla mücadelede en önemli unsurlardan birisi olarak tanımlanabilmektedir.

3. Çözüm Önerileri ve Sonuç

Siyasi partilerin finansman kaynakları ve yol açtığı sorunlar dikkate alındığında uzun dönemde temel çözüm siyasi partilerin gelişmesidir. Siyasi parti kapasitelerinin inşası, üyelerinin artması, parti yönetiminin geliştirilmesi, seçim kampanyalarının verimliliğinin ve etkinliğinin artırılması, sorunun çözümünü kolaylaştıracak temel unsurlardır. Seçmen açısından ise, temel çözüm bireylerin eğitimi, siyasi organizasyonun güçlendirilmesi, politikacılardan beklentilerin değiştirilmesi ve insanların yeni tip talepleri keşfetmeye ikna edilmeleri olarak sıralanabilmektedir¹². Örnek olarak, seçmenin politikacılar tarafından sağlanan küçük yardımlar karşılığında oy verme davranışı yerine, dürüst ve etkili kamu hizmetlerini isteme anlayışına kavuşturulması ifade edilebilir.

Bu durumda; seçimlerde ve seçim sonucu seçilen temsilcilerden yardım alma beklentisi ortadan kalkacağı için devlet yardımı yada bu yardımın yetersizliğinin yol açacağı sorunlar önemini kaybedecektir.

Benzer şekilde iyi organize olmuş siyasi yapılanma; özellikle parti üyelerinin yardım sağlama bakımından fakirliği ve sayılarının azlığı gibi olumsuzlukları, dolayısıyla suistimal edilebilecek devlet yardımının gerekliliğini ortadan kaldıracaktır. En azından devlet yardımına duyulan gereksinimi azaltabilecektir.

Siyasi partilerle ilişkili olarak ifade edilen temel çözümler, örneğin; siyasi parti kapasitelerinin inşası ve üyelerinin artırılması küçük ve zayıf partilerin artısını önleyebilecektir. Böylelikle devlet yardımlarının yoğun olarak uygulandığı sistemlerde görülen fazla sayıda küçük ve zayıf partinin yol açtığı bir kısım sorunlar da ortadan kaldırılabilir¹³.

Siyasi partilerin finansmanda , doğrudan devlet yardımı şeklinde gerçekleştirilen uygulamalardan, hukuki sınırları iyi tespit edilmiş farklı gelir kaynaklarını içeren uygulamalara geçilebilmesi, iyi işleyen bir demokrasinin önemli niteliklerinden birisi olarak ifade edilebilir. Bu noktada sonuç olarak; demokrasinin fi-

---

¹² DFID, a.g.m., s. 10.

¹³ DFID, a.g.m., s. 7.

nansmanında “her şeyi devletten beklemek” anlayışının yerine siyasi partiler ve seçmen davranışlarının geliştirilmesi esas kabul edilmelidir.